

ФІЛОСОФІЯ МІСТА: БІДНІСТЬ І БАГАТСТВО У КОНТЕКСТІ СЕГРЕГАЦІЇ ПРОСТОРУ

М.П. Препотенська*, О. С. Тимашова**

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, Україна

*gautama05@ukr.net, **timashova.alexandta@gmail.com

У статті досліджується проблема багатства і бідності в контексті просторової сегрегації мегаполісу. Визначається взаємодетермінація соціального положення городян та специфіки міського простору у співіснуванні або розмежуванні локацій. Через ретроспективний аналіз проблеми робиться висновок про відсутність дієвої стратегії подолання антагонізму багатство-бідність у містах. Описано досвід радянських і пострадянських міст з точки зору просторової сегрегації у руслі багатства і бідності. Показано стихійний розвиток міської соціальної та просторової сегрегації за радянських часів: пріоритет центральних районів у контроверзі центр-периферія, формування специфічних значних місць та локацій для певних меркантильних оборудок, приватних кластерів богеми та вільномислячих громадян, розповсюдження «зачинених» для загалу місць комерційних спекуляцій та споживання для еліти тощо. Запропоновано низку аналітичних параметрів міського середовища для прогнозування та діагностики соціальних процесів у мегаполісі: місце проживання городянина (район, двір, будинок, помешкання), місце роботи (район, оточення, інфраструктура), місця активності, місця дозвілля, комунікативні кластери та засоби комунікації (традиційні чи технологічні), локації для харчування, лінії внутрішньої міграції і засоби трафіку (пішки, громадським транспортом, приватним транспортом), індекс ізоляції (рівень змішування або відчуження від інших груп), місця споживання, ритуальні місця. Показано пріоритет показового споживачтва в українських містах та при цьому – формування початкової стадії міської сегрегації при парадоксальній відсутності районів андеркласу чи гетто. Визначено наявність інноваційного прошарку населення міст – ІТ-еліти, який специфічно зонує місто, певним чином знімаючи протиріччя між багатством і бідністю, реалізуючись через творчу високооплачувану працю з ігноруванням статусних габітарних атрибутів. Робиться припущення, що даний прошарок населення разом з іншими представниками креативного класу міста у якості частини громадянського суспільства здатний творити міську соціально-просторову єдність. Вочевидь для цього ж необхідне грамотне міське управління.

Ключові слова: мегаполіс, просторова сегрегація, багатство, бідність, андерклас, ІТ-еліта, креативний клас міста.

URBAN PHILOSOPHY: POVERTY AND WEALTH IN THE CONTEXT OF SPACE SEGREGATIO

M.P. Prepotenska*, O.S. Timashova**,

National Technical University of Ukraine

“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, Kyiv, Ukraine

*gautama05@ukr.net, **timashova.alexandta@gmail.com

The article explores the problem of wealth and poverty in the context of metropolises' spatial segregation. It identifies a mutual determination of city dwellers' social status and the specifics of urban space from the perspective of coexistence or demarcation of locations. A conclusion regarding the absence of an effective strategy of overcoming the antagonism between wealth and poverty in cities is made through the retrospective analysis of the problem. The spontaneous development of the cities' social and spatial segregation in Soviet times is shown: the priority of central districts within the controversy of a center and a periphery, the formation of specific "fleshpots of Egypt" and locations for conducting certain mercantile operations, private clusters for Bohemia and free-thinking citizens, the spread of the places for commercial speculation and elite's consumption which are closed for society. The set of analytical parameters for forecasting and

diagnosing social processes in metropolises is proposed. In particular, it includes the place of living (district, courtyard, building, apartment), the place of work (district, surroundings, infrastructure), the places of activity, the places for leisure, communication clusters and the means of communication (traditional or technological), the locations of general food, fractals of internal migration and the types of traffic (on foot, by public transport, by private transport), the isolation index (the degree to which social groups are shifted and estranged from each others), the places of consumption, and ritual places. The research illustrates the priority of demonstrative consumption in Ukrainian cities and, at the same time, the formation of an initial stage of city's segregation along with the paradoxical absence of districts for underclasses and ghettos. It determines the existence of an innovational class of cities' population, IT elite, which clears a contradiction between the rich and the poor by conducting a self-realization through getting high-paid creative work and ignoring status Gabbitic attributes. An assumption is pushed forward that this category of cities' population along with other representatives of the creative class can act as a part of the civil society and establish the urban social and spatial unity. Obviously, an adequate management is needed in order to enable this process.

Keywords: metropolis, spatial segregation, wealth, poverty, underclass, IT-elite, creative class of the city.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з найдавніших контроверз суспільного буття є бідність і багатство. Чисельні революції і війни та еволюційні спроби побудови суспільства рівних поки що не призвели до стирання цього протиріччя. Процеси глобалізації та урбанізації зробили контраст ще більш розумим, оскільки мегаполіси, що тягнуть як магнітом мільйони бідняків у пошуках кращого життя, насправді неспроможні масово забезпечити людей гідною працею та проживанням. Тільки окремі міста планети як островки реалізованих утопій можуть пишатися більш-менш збалансованим статком громадян, як, наприклад, деякі провінції Норвегії або бразильська Куритиба – приклад успішного міського менеджменту із втіленням норм соціальної справедливості. Навіть у брендированих мегаполісах світу залишаються райони-гетто і території андеркласу, які є вибухово небезпечними для інших городян. А в країнах третього світу й поготів – сусідство паласів та халуп вражає, неначе фантазмагорична присутність в одному просторово-часовому континуумі атрибутів різних епох. Наприклад, в Мумбаї офіційно нараховується 1 мільйон жебраків, в Гаїті половина населення живе за 1 долар у день, 71% населення Конго мешкає за межею бідності, а на Мадагаскарі – 68,7%. Проте не тільки екзотичні країни відзначено високим відсотком бідності. На жаль, й у центрі Європи, в Україні, внаслідок недолугої політики правлячих кіл, корупції та жадоби місцевого олігархату і чиновництва мільйони людей ледве зводять кінці з кінцями, що доповнюється латентною кризою влади, гібридною війною та депресивною інформаційною політикою країни. Реформи в період після Євромайдану поки що залишаються занадто дрібними, аби говорити про якісне покращення рівня життя українців.

Отже, тема бідності і багатства у містах є вкрай актуальною, оскільки стосується як індивідуальних, так і макросоціальних проблем суспільного розвитку, потребує вивчення та прогнозування. Задачею даної статті є розгляд кореляції бідності і багатства у міському просторі та впливу цих явищ на моделі соціальної поведінки і соціальні практики городян, зокрема, в українських реаліях. Для осягнення цієї проблематики варто застосувати соціально-філософську методологію, зосереджуючись на взаємодетермінації процесів; очевидним є також діалектичний підхід у вивченні споконвічного антагонізму.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Уточнимо дефініції дослідження. Бідність є характеристикою економічної спроможності людини забезпечувати собі мінімальний прожитковий мінімум. Існує низка показників бідності, в яких враховуються риси і кількість бідних домогосподарств, рівень їхніх доходів, відношення середнього дефіциту доходів до рівня бідності тощо. Сталим маркером в оцінці бідності є формула Джеймса Фостера, Джоела Грієра та Еріка Торбеке [22]. Згідно з розрахунками, бідною вважається людина, яка має змогу витратити у день не більше 1,9 \$. Досліджуючи проблеми багатства і бідності в Україні, С. Мельниченко наводить актуальні приклади їхньої репрезентації в українських ЗМІ, що свідчить про кричущий характер проблеми: «Понад 70 % населення України – бідні» (інформаційне агентство «УНІАН»), «Українці вважають себе бідними» (газета «Товариш»), «Бідні поділяться з багатими?»

(тижневик «Галицький кореспондент»), «Бідність серед освічених – український феномен» (Інформаційне агентство «ВВС - Україна»), «Багаті заплатають за бідних», «Бідність, захована у «конверті» (газета «Урядовий кур'єр») [11, с. 40].

Уточнимо термін «сегрегація». Етимологічно поняття походить від латинського *segregatio* (букв. – відділення), що означає у контексті міського простору автономію певних соціальних груп за місцем проживання, за етнічними, релігійними, статусними та іншими ознаками. Ми ж зосередимося на проблемі сегрегації за ознакою багатства-бідності.

Багатство як надлишок достатку, як розкіш у сфері матеріальних благ вимірюється зазвичай різницею між активними і пасивними доходами. З емоційного боку великі гроші в наш час є предметом пихи та уседозволеності одних і предметом заздрості або ненависті інших. При цьому загальне відношення до багатства у суспільстві амбівалентне: усвідомлюючи переважно незаконність джерел збагачення, населення з неприязню ставиться до багатіїв, проте гроші дедалі усе більше стають мірилом усіх інших цінностей в будь-якому соціумі. Недарма поп-література на тему «миттєвого збагачення» та безліч тренінгів з «філософії грошей» мають неабиякий попит. Також очевидним фактором сьогодення є й легальні засоби збагачення, які реалізуються, дякуючи професіоналізму і таланту людини. Наприклад, у сучасному українському суспільстві майже сформувалася ІТ-еліта – прошарок суспільства, який неможливо віднести ані до бідних, ані до багатих людей. Переважно це – молоді люди, що працюють у сфері високих інноваційних технологій. За даними Інтернет-Асоціації України (ІНАУ), середня зарплатня ІТ-фахівця становить \$2500 - \$5000 [5]. У порівнянні із середньою зарплатнею в 5000 грн у великих містах України, іт-еліти можна віднести до багатих людей. Вочевидь неабиякі доходи можуть мати також представники творчих професій, дизайнери, робітники фешн-індустрії, винахідники, топ-менеджери тощо. Отже, ми бачимо у місті прошарки бідних людей, багатіїв, окремі верстви представників творчих професій та ІТ-індустрії, а ще – сумнівний за своїми доходами середній клас та андерклас соціального дна. Тож як приналежність до певних верств населення позначається на організації міського простору і чи впливає сам міський простір на процеси бідності і багатства?

Зазначимо, що в історії науки бідність і багатство зазвичай розглядалися у міждисциплінарному колі досліджень. Протиріччя оцінювалося на основі симпатій біднякам (носіям «чесної бідності») та засудженні багатства (Т. Веблен [1], Г. Маркузе [10], Прудон [15], Е. Фромм [17]), в егалітаристському ракурсі з негативним ставленням до тих та інших (Платон [14], К. Маркс, Ф. Енгельс [9, с. 656-660]), з нейтральним ставленням (стоїки, деякі християнські течії), через схвалення багатства як індивідуального успіху та засудження бідності як ознаки недолугості (Т. Гоббс [4], Т. Мальтус [8], Ф. Ніцше [12, с. 407-524]). Один із сучасних апологетів цієї типології М. Ярмієв екстраполює її на засоби адаптації людини до соціуму, визначені Р. Мертоном як заклат, ретретизм, конформізм, інновативність, що вказує на певні моделі соціальних практик городян [19]. Дійсно, соціальне положення людини напряму пов'язане з її діями щодо пристосування у міському просторі. Слід назвати також фундаментальні праці з теорії соціальної стратифікації та ідеї «середнього рівня» П. Таунсенда [16], дослідження культури бідності у працях О. Льюїса [23], концепцію «соціального виключення» Е. Гідденса [3]. Чисельні дослідження щодо міської сегрегації Лондону з часів XVIII ст. розглянуто у працях Ч. Бута [20], Ф. Енгельса [18, с. 231 – 517]. В практичній та науковій діяльності Чиказької соціологічної школи з початку ХХ ст. аналізуються просторові виклики урбаністичних перетворень, невпинного зростання великих міст і відповідних ним масштабних соціальних проблем. Так, моделі концентричних зон Р. Парка [13], мапи «соціальних світів» міста Л. Вірта [2] яскраво продемонстрували практику зонування мегаполісу городянами згідно зі своїм статкам і образу життя.

Окрім мети нарощування виробництва капіталу, міста еволюційно розвивалися задля творення комунікативних зв'язків. Соціальну комунікацію можна вважати метафізичним багатством і варто оцінювати як один з маркерів зонування багатства-бідності. З нашої точки зору, необхідно розробити параметри оцінки соціальної сегрегації, які наочно демонструють просторовий розподіл на бідних і багатих у місті з урахуванням комунікативних інтенцій. На основі теоретичної обробки аналітичного надбання міських досліджень, ми пропонуємо наступні параметри оцінки:

- 1 - місце проживання: район, двір, будинок, помешкання;
- 2 - місце роботи: район, оточення, інфраструктура;
- 3 - місця активності;
- 4 - місця дозвілля;
- 5 - комунікативні кластери та засоби комунікації (традиційні чи технологічні);

- 6 - локації для харчування;
- 7 - фрактали внутрішньої міграції і засоби трафіку (пішки, громадським транспортом, приватним транспортом);
- 8 - індекс ізоляції (рівень змішування або відчуження від інших груп);
- 9 - місця споживання;
- 10 - ритуальні місця.

Роздивимося на основі деяких параметрів даної класифікації радянський і пострадянський досвід міст.

Радянський спадок. Ідеології радянських часів суперечила сама ідея сегрегації. Декларувалося, що усі радянські люди рівні, і клас трудящих має такі ж права, як буржуазія. Це красномовно проголошував Ленін у своїй промові «Що таке радянська влада» [7]. Тобто формально сегрегації не існувало. Саме із урахуванням ідей рівності і широких можливостей перебудовувалися та відбудовувалися міста після Світової Війни. Соціальне житло, його відносна доступність – істотні переваги минулого.

Дослідники Українського інституту історичної урбаністики, які активно вивчають досвід побудови «хрущовок» та принципи розрахунку забудови міських районів, стверджують, що для будівників та архітекторів тих часів була чітка вказівка «зверху»: зробити райони з типовою забудовою, аби зрівняти соціальні прошарки суспільства, а також – сформувані суспільний простір для загального спілкування і дозвілля [6]. Так влада намагалася стимулювати спільним простором побудову горизонтальних зв'язків та унеможливити розділення на бідні, багаті, престижні або непрестижні райони.

Проте сегрегація відбувалася стихійно та вилилася з часом у форму клубів, квартирників, зланих місць та напівлегальних локацій ком'юніті. У ті ж часи (схоже, і сьогодні) мешкати на окраїнах у спальних районах вважалося непрестижним, адже при знайомстві обов'язково питали: «Ти з якого району?» Можна сказати, людина ставала заручником району, проте молодь зазвичай долала межі проживання та відвідувала місця в інших районах маґаполісу, а на свята – центр міста. Окрім того, рік за роком утворювалися місця «для своїх», де можна було купити певні речі, дістати делікатеси, завести корисні знайомства, блат. Принцип «я – тобі, ти – мені» укорінився саме з тих часів разом із ранжуванням міста на «потрібні» місця. Також у великих містах розвинувся прошарок цеховиків та фарцовщиків (від англ. for sale – букв. «продається»), які мали і доступ до матеріальних благ, і прибуток, що значно перевищував заробітну платню радянського інженера. Рівень освіти цього прошарку зазвичай був нижчий за повну шкільну освіту, його представниками нерідко ставали кримінальні авторитети, як, наприклад, Рибалка – відомий крадій 70-80-х рр.. Єдине, чого ще не мав цей прошарок, – елітних квартир у центрі або новобудовах.

Окремий шар міського населення за часів СРСР, який заслуговує особливої уваги, – «наближені до влади» та «при владі». Саме вони мали доступ до матеріальних благ та можливість відвідувати закриті заклади, ресторани при готелях, де бували іноземці, спеціальні магазини, як то «Берізка», і так звані патійні магазини. Саме цей прошарок можна б було назвати багатіями радянських міст, хоча термін такий тоді ще не вживався. Про них говорили: «важливі люди». Кожна радянська людина намагалася завести зв'язки з важливими людьми, а важливі люди намагалися триматися своїх. Саме зв'язки, вплив, можливість «вирішувати справи», впливати на думку – були аналогом багатства і водночас – шляхом до нього. Матеріальні ж блага ставали показником статусу. «Жигулі»- дев'ятка вишневого кольору або слонової кістки, сервант, хутрова шапка – для середнього, робітничого класу, а «Волга», шуба, шкіряний портфель – для верхівки. Розшарування радянського суспільства, порушення принципів рівності та справедливості стало живильним ґрунтом для зміни соціально-політичної формації. Проте і розпад СРСР породив ще більше зuboжіння населення у більшості пострадянських країн – колишніх республік Союзу.

Сучасна Україна. В спадок містам України від радянського періоду дісталася промислове кільце. Саме воно визначало до будівельного буму середини 200-х років рівень життя людини в місті. Хто мешкає ЗА промкільцем – бідний, хто ДО – багатий. Особи, що накопичили первинний капітал, намагалися перебратися з околиць ближче до центру та бажаних об'єктів інфраструктури. Одна з причин – приватизація житла та дозвіл на торгівлю нерухомістю. Адже ще пару десятків років тому міська квартира коштувала значно більше, ніж замський будинок, що робило її найбільшим благом часів 90-х, початку 2000-х рр.

Швидкість. Зазначимо й таку інноваційну ознаку багатства в місті, як швидкість. Можливість швидко пересуватися народила стереотип: хто швидший і перший – той успішний, зриває куш. Машини, здатні розвивати велику швидкість, змога швидкого отримання благ, миттєвої передачі інформації (пейджером, а згодом – мобільним

телефоном та Інтернетом) – ознаки багатства. З'являються специфічні пристрої та аксесуари, які дозволяють мобільно заробляти. А демонстрації статку слугують поняття статусу, моди, гламурності; розвивається культ речей, які це всіляко презентують. Згодом поняття статусу розповсюджується й на місця, заклади і райони, в яких бувають VIP-персони. Під Києвом, наприклад, з'являється елітний район «Золоті ворота», вхід до якого заборонено, там – тільки для своїх. А більшість творчої та наукової інтелігенції, на жаль, у нашому сьогоденні набуває статусу непрестижного кола та ознак бідності. Адже вона не має змоги (хоча інколи й не бажає) підтримувати темпоритм та симулякри сучасного життя, «суспільства спектаклю» (Ж. Бодрійяр).

За періодом первинного накопичення капіталу настав період збереження та інвестування. Середній клас намагається інвестувати перш за все у нерухомість. Стабільний прибуток з оренди та продажу – найбажаніше благо. Визначаються класи нерухомості: «економ», «бізнес», «еліт», VIP-нерухомість. Однією з важливих ознак статусу стає місце розташування об'єкту. Так, для Києва новобудова на Печерську в незалежності від її якості та сусідства хрущовок саме за місцем розташування оцінюється як престижна. Володіння нерухомістю в елітному секторі начебто автоматично включає власника в клуб еліт. Проте цей прошарок «вибраних» не сприймає статусу поза зв'язків у владі. Тому провідною ознакою багатства стає вплив на політику, близькість до можновладців, при тому не обов'язково на державному рівні, а скоріш – на рівні «містечковості», бо тут інертність системи нижча, і необхідні рішення приймаються швидше.

Олігархи. Парадоксально, але з часом для еліт багатство стає чи не єдиною можливістю бути незалежними від політики. Характерне явище для сучасної України – переміщення свого бізнесу та капіталу в інші країни із більш стабільною економікою та впровадження впливових міжнародних зв'язків у Раді Європи, у Конгресі США, у Китаї. Себто це – зв'язки, що гарантують стабільність та незалежність від обставин на світовому рівні. Прикладами такої комунікативної та фінансової мобільності можуть бути українські олігархи С. Тарута (Індустріальній Союз Донбасу, губернатор Донеччини), який тримає бізнес в Австралії, Новій Зеландії), І. Коломойський, який володіє бізнесом у Швейцарії. При цьому сам суб'єкт залишається в Україні і, як не дивно, створює нові кейси або опікується фондами. Так, В. Ющенко колекціонує золото скіфів та антикваріат, О. Пінчук опікується фондом сприяння мистецтву, має колекцію творів сучасного мистецтва та відому галерею, О. Фельдман (Харків), створив дендропарк, зоопарк, реставрує старовинні будинки міста тощо.

IT-еліта. Повернемося до феномену IT-еліт. Їхньою першою характерною ознакою є те, що вони вільно працюють у режимі фріланса, а не на ставку у дисциплінарному просторі. Отже, мають власний графік роботи, з чого випливає особливий графік життя. По-друге, вони самостійно обирають локацію для робочого процесу. Це можуть бути офіси компанії-роботодавця, сумісна оренда, коворкінги, кафе або навіть газон у парку. По-третє, як ми вже вказували, вони мають високу оплату діяльності. У способі міського життя IT-еліт ми бачимо наступні інноваційні ознаки:

- Представники цих еліт не надають значення зовнішньому вигляду та одягу. Середній чек за комплект складає 100 грн. Речі переважно купуються на секонд-хенді або замовляються через Інтернет.

- В них майже відсутні модні статусні аксесуари, як то коштовні годинники, телефони, золоті прикраси, шкіряні портфелі тощо.

- Їм властива відмова від використання приватних авто через небажання обтяжувати себе зайвою відповідальністю, обслуговуванням, через відсутність в українських мегаполісах цивілізованих місць для паркування та часто – з екологічних міркувань. Замість того – використання міського транспорту, велосипедів, самокатів абоощо. При необхідності – користування таксі, переважно – електрокарами.

- Відмова від купівлі нерухомого майна. За статистикою, 90% спеціалістів it-галузі проживає у найманому житлі. Це пов'язано з небажанням витратити гроші на купівлю майна, тому як оренда житла впродовж 20 років є дешевшою, аніж купівля, ремонт та обслуговування власної квартири в Києві, Харкові, Одесі або Дніпрі.

- Інвестування прибутку в технології та електронні проекти, що не мають фізичного втілення. А також – накопичення коштів у біткоїнах, а не на банківському рахунку.

- Відсутність цікавості до накопичення. Ведення способу життя, характерного для середнього класу. Але з мандрями!

Отже, міський спосіб життя it-еліт виглядає так само, як і спосіб життя більш-менш забезпеченої людини середнього достатку. Для життя такі городяни обирають райони не за принципом престижу, а за власними пріоритетами. Хтось любить жити біля річки, комусь

подобаються віддалені тихі райони-спальники, а хтось винаймає житло біля улюбленої кав'ярні, аби взагалі не користуватися транспортом. Іт-еліти не виконують набір ритуалів, характерних для багатих людей, при тому всьому рівень їхнього статку наближений до бізнес-еліт. Із способу життя випливає і спосіб комунікацій та зв'язків, більшість з яких зведено до формальних. Випадкові примусові комунікації, як то у транспорті або у черзі в банку, взагалі відсутні, оскільки максимум життєвих опцій зведено до електронних операцій. Соціальні комунікації зазвичай обмежуються конвенційними розмовами з офіціантами, продавцями в крамницях, випадковими відвідувачами кафе, а також – приватними зустрічами з людьми свого кола. Представника іт-еліти можна зустріти як в ресторані Мішлен, так і в забігайлівці на Подолі, або на Привозі, купуючого «мохнатиків» для риболовлі. Вочевидь засіб осягнення міста цим прошарком городян – ментальне картування місцевості.

Говорячи про їхню освіту, зазначимо, що за даними американської компанії Business Process Automation LLC (штат Вірджинія), що винаймає українських працівників, успіх справи вирішує не стільки освіта, скільки креативний потенціал спеціалістів та їхня здатність до самостійного набуття знань [21]. Таким чином, прошарок іт-еліт неможливо віднести ані до бідних, ані до багатих людей за традиційними ознаками такого маркування. Можна сказати, вони певним чином функціонують поза межами антагонізму бідних і багатих.

Повертаючись до районування мегаполісу, можна відзначити наявність елітних престижних кварталів та нестатусних «спальних» районів, розташованих зазвичай на окраїнах міст, як фактор, притаманний майже усім містам. Цей розподіл нарощується й інколи вражає мірою відчуження людей: наприклад, у мегаполісах Латинської Америки побудовано кам'яні стіни, що стають неприступною межею між багатими кварталами і фавелами (Буенос-Айрес, Ріо-де-Жанейро, Сан-Паулу). Подібний мур між багатими і бідними – у південній Африці в Йоханнесбурзі. Райони-аутсайтери, місця облаштування андеркласу славляться девіантною поведінкою мешканців, що загрожує благополуччю інших городян. Наприклад, десятки тисяч досить асоціальних мешканців Gare du Nord біля Північного вокзалу Парижу за негласною домовленістю із поліцією локалізуються на власній території і здебільшого обмежують пересування іншими районами міста, хоча періодично створюють злочинні прецеденти. Прикладами можуть бути також кримінальні квартали сомалійської діаспори в Осло, район Ужупіс у Вільнюсі, «чорні квартали» Нью-Йорка тощо.

Дивним чином подібна чітка сегрегація соціально благополучних і неблагополучних, занадто багатих і вкрай бідних локацій міста поки що відсутня в українських містах (звісно, в тих, де наразі немає воєнних дій). Хоча і в наших мегаполісах є не дуже «доброзичливі» райони, рівень їхньої небезпеки відносний у зрівнянні з західними мегаполісами. Це можна пояснити, на нашу думку, сусідством еkleктичного з соціальної точки зору населення міст та їхньою здебільшого етнічною спільністю, відсутністю на даний час монопромислових локацій, що гуртували суто робітничу спільноту зі специфічною соціальною поведінкою. Себто ми маємо досить однорідний склад населення з національно-ментальними ознаками, хоча дуже розгалужений за майновими параметрами. Також хочеться вірити, що ментальна українська риса – толерантність, збережена на більшості території країни, – гальмує масове розмежування і ворожість міських локацій. Проте з нарощуванням капіталу в руках окремих городян, інтенсивно розвивається показове споживацтво, яке наочно відображається у просторі міст. Піднімаються елітні будівлі-хмарочоси, які зазвичай псують історичне обличчя міста, вулиці вщент забиті дорогими автомобілями (скажімо, на 3 млн киян припадає 1 млн приватних авто), які створюють постійні затори на дорогах. Міста спотворено непомірною кількістю комерційної реклами, стихійними ринками, надлишковою кількістю споруд ТЦ при тому, що бракує культурно-масових місць і закладів. Корупційні схеми при містобудівлі зумовлюють жохливий стан доріг, громадського транспорту, загального трафіка міста. Ці та інші явища підвищують соціальну напругу, загострюють антагонізм багаті-бідні, чреваті новими соціальними катаклізмами.

Що може слугувати об'єднанню мешканців міста, незалежно від їхньої належності до бідних і багатих? Це, перш за все, соціально-культурно значущі місця. Київський Майдан, Одеський приміський бульвар, Центральний парк Дніпра, Площа Архітекторів у Харкові, Князя Замкова гора у Львові тощо. Проте головними чинниками подолання антагонізму багатство-бідність залишаються активне громадянське суспільство та державна політика, спрямована на благополуччя країни, її селищ і міст.

ВИСНОВКИ

Як висновки до статті зазначимо наступне. Протиріччя між бідними і багатими є споконвічним соціальним антагонізмом, не вирішеним досі, що контрастно відображається у

просторовій сегрегації міст, яка може формально не існувати, але за фактом бути присутньою у соціальному просторі. В більшості світових мегаполісів міста діляться на багаті і бідні райони, квартали, локації, які уникають комунікації один з одним, зазвичай демонструють автономний образ життя і редуцію міських внутрішніх міграцій. Звісно, багатство і бідність має низку своїх габітарних ознак, що візуалізують статусні компоненти буття городян. При цьому в наш час з'являється новий «середній» клас (не багатий і не бідний) – ІТ-еліта, яка, не незважаючи на високі доходи, ігнорує показове споживацтво, свободу і творчість. Певним чином даний феномен частково знімає протиріччя багатства і бідності, поєднуючи їхні атрибути. Разом з іншими представниками творчих та інтелектуальних професій такі городяни долають стереотипи просторової сегрегації, несуть потенційну інновацію організації міського життя. Проте розвиток показового споживацтва у мегаполісі деструктивно відбивається на організації міського простору, несе перспективу соціальних протестів та мобілізує громадянське суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веблен Т. Теория праздного класса. – М.: Прогресс, 1984. – 367 с.
2. Вирт Л. Урбанизм как образ жизни // Вирт Л. Избранные работы по социологии. М.: ИНИОН РАН, 2005. – С. 93-118.
3. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации. 2-е изд. М.: Академический проект, 2005. – 528 с.
4. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс. Соч. в 2 т. Т.2. - М.: Мысль, 1991. - С.3-590.
5. Зарплаты разработчиков. – 2016. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://jobs.dou.ua/salaries/>
6. Институт историчної урбаністики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ri-urbanhistory.org.ua/ru/biobibliography>.
7. Ленин. Что такое советская власть. [Электронный ресурс]. – Режим доступа <https://www.youtube.com/watch?v=-GdmQNGYAUQ>.
8. Мальтус Т. Р. Опыт о законе народонаселения. – М.: Эконом Ключ, 1993. – 132 с.
9. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд. Т. 23. – М.: Гос. Изд-во полит. лит-ры., 1955. – 829 с.
10. Маркузе Г. Одномерный человек / Г. Маркузе. – М.: Гардарики, 1994. – 368 с.
11. Мельниченко С.В. Соціально-філософська рефлексія діалектики бідності і багатства. – К., Вісник НТУУ КПІ», 2010, №2. – С. 40-45.
12. Ницше Ф. К генеалогии морали /Ф. Ницше. Соч. в 2 т. Т.2. - М.: Мысль, 1990. – 829 с.
13. Парк Р.Э. Экология человека // Теоретическая социология: Антология: В 2 ч. / Сост. и общ. ред. С.П. Баньковской. – М., 2002. – Ч. 1. – С. 374-390.
14. Платон. Законы. // Собр. соч.: в 4-х тт. – М.: Политиздат, 1990. – Т. 1. – С. 116-126.
15. Прудон П.Ж. Бедность как экономический принцип. – М: Издание «Посредника», № 703, 1908. – С. 10.
16. Таунсенд П. Наукова праця з Фінляндії. – К.: TACIS, 1996. – 345 с.
17. Фромм Э. Иметь или быть? / Э. Фромм. – М.: Смысл, 2006. – 314 с.
18. Энгельс Ф. Положение рабочего класса в Англии / Ф. Энгельс // К. Маркс, Ф. Энгельс, Соч., 2-е изд. - Т.2. – М.: ИПЛ. – 524 с.
19. Ярмиев М.З. Бедность и богатство в современном российском обществе: изменения в социальной структуре и их репрезентация в СМИ. Автореферат. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/bednost-i-bogatstvo-v-sovremennom-rossiiskom-obshchestve-izmeneniya-v-sotsialnoi-strukture-i>.
20. Booth Ch. Life & Labour the people in London. – New York, 1892.
21. Business Process Automation LLC. – [Electronic resource]. – The Access Mode: <https://www.uipath.com/automate/business-process-automation>
22. Foster, James, J. Greer and Eric Thorbecke. A class of decomposable poverty measures. – *Econometrica*. – 1984. – 52(3). – P. 761-765.
23. Lewis Oscar, Culture of Poverty //On Understanding Poverty: Perspectives from the Social Sciences, ed. Daniel Patrick Moynihan. – New York: Basic Books, 1968. – P. 188.

REFERENCES

1. Veblen, T. (1984). *Theory of an idle class*. Moscow: Progres (In Russian).
2. Wirth, L. (2005). Urbanism as a way of life. *Selected works on sociology*. Moscow: INION RAS, 93-118.
3. Giddens, E. (2005). *The organization of society: An outline of the theory of structure*. 2 nd ed. Moscow: Academic Project (In Russian).
4. Gobbs, T. (1991). *Leviathan, or matter, form and authority of the church and civil state*. Moscow: Mysl', 3-590 (In Russian).
5. Developers' salaries (2016). Retrived from <https://jobs.dou.ua/salaries/>
6. Institute of Historical Urban Studies. Retrived from <http://ri-urbanhistory.org.ua/ru/biobibliography>.
7. Lenin. *What is the Soviet power?* Retrived from <https://www.youtube.com/watch?v=-GdmQNGYAQU>.
8. Mal'tus, T. R. (1993) *Experience on the law of population*. Moscow: Jekonov Kljuch (In Russian).
9. Marks K., Jengel's F. (1955) *Works*. Moscow: Gosudarstvennoe Izdatel'stvo politicheskoy literatury, V. 2 (In Russian).
10. Markuze, G. (1994) *One-dimensional person*. Moscow: Gardarika (In Russian).
11. Mel'nychenko, S.V. (2010) Socio-philosophical reflection of the dialectics of poverty and wealth. *Visnyk NTUU KPI*, 2, 40-45 (In Ukrainian).
12. Nycshe, F. (1990). *To the genealogy of morality*. V.2. Moscow: Mysl' (In Russian).
13. Park, R.Je. (2002). Ecology of a man. *Theoretical Sociology: Anthology*. Moscow (In Russian).
14. Platon (1990). *Laws. Collected works*. Moscow: Politizdat. V. 1, 116- 126 (In Russian).
15. Prudon, P. Zh. (1908). *Poverty as an economic principle*. Moscow: Izdanie Posrednika, 703, 10 (In Russian).
16. Taunsend, P. (1996). *Scientific work from Finland*. Kyiv: TACIS (In Ukrainian).
17. Fromm, Je. (2006). *To have or to be?* Moscow: Smysl (In Russian).
18. Engel's, F. (1955). *The situation of the working class in England*. V.2. Moscow: IPL (In Russian).
19. Jarmiev, M.Z. Poverty and wealth in modern Russian society: changes in the social structure and their representation in the media. Retrived from <http://www.dissercat.com/content/bednost-i-bogatstvo-v-sovremennom-rossiiskom-obshchestve-izmeneniya-v-sotsialnoi-strukture-i> (In Russian).
20. Booth, Ch. (1892). *Life & Labour the people in London*. New York.
21. Business Process Automation LLC. Retrived from <https://www.uipath.com/automate/business-process-automation>
22. Foster, J. & Greer, J. & Thorbecke, E. (1984). A class of decomposable poverty measures. *Econometrica*, 52(3), 761-765.
23. Lewis, Oscar (1968). *Culture of Poverty. On Understanding Poverty: Perspectives from the Social Sciences*. New York: Basic Books, 188.